

також для основ суспільного буття. Можливо, спростовуючи будь-яку значимість, так званого, 25 кадру в бутті людини, зацікавлені особи цілком цілеспрямовано користуються цим засобом масового психологічного впливу. Адже не дарма у Сполучених Штатах Америки суворо заборонено використання додаткового кадру на телебаченні. Порушення норм відповідного закону тягне за собою санкції, у т.ч. і позбавлення ліцензії тих надавачів відповідних послуг, як не гребують сублімінальною рекламою.

Отже, на сьогоднішній день встановити факт того, що за допомогою 25-го кадру відбувається безпосереднє інформативне втручання у підсвідомість людини поза її усвідомленням, принципово не вдається, оскільки публічно осмислювані результати усіх поточних до цього часу відповідних досліджень не дають однозначної відповіді. Проте з впевненістю можна стверджувати, що відео- і аудіопродукція «продукує» ефект накопичення відповідної інформації / образу у свідомості особи. Останнє, безумовно, спричиняє підвищену цікавість людини до відповідного об'єкту інформаційного/рекламного повідомлення. Відтак, 25 кадр неодмінно справляє певний вплив на свідомість/підсвідомість людини, а отже й викликає/формує певну реакцію на нього. Що ж до природи реакції, то з цим питанням ще належить розібратися значно ґрунтовніше.

Список використаних джерел:

1. Макаренко С.И. Информационное противоборство и радиоэлектронная борьба в сетевых войнах начала XXI века // Монография. – СПб., 2017. – Издательство «Наукоемкие технологии». – С. 390.
2. Сергійчук О. «25 кадр» – реальність чи міф? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://25kadrpsihika.blogspot.com/p/blog-page.html>.

Оліфер О.Є.

аспірант,

Криворізький державний педагогічний університет

АНІМАЛІЗМ ЯК НАПРЯМОК У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Проблема ідентичності особистості є традиційною в англійській філософській традиції. Уперше вона була експліцитно поставлена Дж. Локком в його «Розвідці про людське розуміння». Проблемне поле було сформовано його молодшими сучасниками: Дж. Батлером, Т. Рідом, Д. Юмом та ін. В аналітичній філософії до проблеми ідентичності повернулися в 1960-х рр. Її було актуалізовано в публікаціях Д. Вігінса, Б. Вільямса, П. Грайса, Р. Нозіка, П. Сторосона, С. Шумейкера тощо. Згадані філософи намагалися переглянути концепцію Локка, щоб вдосконалити та осучаснити її. Цей напрямок отримав назву нео-локкіанізм.

Ідентичність особистості в цьому підході розглядається як тотожність між двома етапами буття на різних часових відрізках, при цьому тотожність

витлумачується так само як в логіці, тобто як відношення типу рівності, якому властиві симетричність, рефлексивність і транзитивність. Виникає запитання: чому особистість залишається тотожною собі, не зважаючи на зміни. Тобто мова йде про критерій тотожності, визначення та обґрунтування якого є пріоритетним завданням в нео-локкіанських концепціях. Традиційно виокремлюють два критерії: психічний, що полягає в тяглоті свідомості, та фізичний, який обумовлений просторово-часовою протяжністю фізичного тіла особистості [1, с. 130].

Проте жоден з критеріїв не є ідеальним. Психічний критерій підлягає критиці, оскільки свідомість має циклічний характер, здатна перериватися, наприклад під час сну, її зміст постійно змінюється [1, с. 144-145]. Недосконалість фізичного критерію полягає в тому, що тіло людини змінне з часом настільки, що тіло однієї і тієї ж людини в дитинстві та літньому віці складається з різних атомів. Крім того, особистість не можливо звести виключно до фізичних проявів, нехтуючи психічним [1, с. 143].

До критики нео-локкіанізму доєднався Е. Олсон, який у своїй монографії «Людська тварина: ідентичність особистості без психології» висловив низку зауважень щодо нео-локкіанізму. По-перше, він спростовує думку про те, що тотожність особистості забезпечується роботою мозку як фізичним носієм свідомості. Е. Олсон наводить приклад з вегетативним станом людини, коли вона не здатна усвідомлювати, що відбувається навколо, проте мозок продовжує функціонувати [6, с. 7-9].

По-друге, він ставить під сумнів психічний критерій. Якщо особистість знаходиться у стані амнезії або з певних причин втратила здатність до психічної діяльності, то вона втрачає тотожність з собою, хоч фізично нікуди не зникає. Тому Е. Олсон приходить до висновку, що певна матеріальна протяжність так само необхідна як і тяглість психічних процесів у часі [6, с. 15]. Тож, жоден із запропонованих критеріїв не є валідним, тому виникає необхідність переглянути підхід до проблеми ідентичності особистості [6, с. 16].

По-третє, Е. Олсон піддає критиці нео-локкіанське розуміння категорії «особистість». В аналітичній філософії у визначенні «особистість» та «людина» послуговуються підходом, запропонованим Дж. Локком. Відповідно до нього, «особистість» і «людина» – це два різні поняття: особистість витлумачується як істота, що мислить, здатна до рефлексії та має самосвідомість; людина ж постає як істота певного біологічного виду [3, с. 188]. На думку Е. Олсона, таке тлумачення не відповідає дійсності, оскільки людина та особистість – не дві різні істоти: особистість є фазою розвитку людини, тому слід говорити не про тотожність особистості, а про тотожність людини, що має здатність бути особистістю [6, с. 24-25].

На противагу нео-локкіанізму Е. Олсон запропонував так званий біологічний підхід або анімалізм, який набув подальшого розвитку в публікаціях П. Сноудона, М. Айерса, Дж. Маккіє. Згаданий підхід ґрунтується на кількох засадах. По-перше, анімалізм ґрунтується на матеріалізмі, але не зводиться до нього. Е. Олсон наголошує, що матеріалізм більш широкий підхід до тлумачення людини й не завжди правомірний, оскільки можна визнавати людину матеріальним об'єктом, але не організмом [5, с. 319]. По-друге, дослідник наголошує: людина «з необхідністю і фундаментально є твариною»

[5, с. 328]. П. Сноудон додає, що людина є не просто твариною, а живою істотою особливого виду [9, с. 73]. Це означає, що «особистість» і «людина» – один біологічний організм, проте людина як істота здатна мислити, організовувати свою соціальну поведінку, має моральні якості та свободу волі як високо розвинута істота певного біологічного виду. Представники анімалізму не аналізують тотожність особистості, оскільки поняття «особистість» не охоплює все життя людини, а являє собою лише певну його частину. По-третє, замість тотожності особистості слід говорити про ідентичність людини. П. Сноудон називає цю тезу психологічним анімалізмом: певний індивід тільки тоді є особистість, а отже здатен до мислення та рефлексії, якщо він є твариною виду *Homo sapiens* [10, с. 83].

Отже, засаднича теза анімалізму може бути сформульована так: людина повсякчас кількісно тотожна з твариною. Людина зберігає тотожність зі своєю біологічною сутністю поки зберігає здатність до життєдіяльності, не зважаючи на інші зміни у психіці чи фізичному тілі [6, с. 16]. Згадані дослідники розуміють тотожність індивіда як родо-видове відношення між поняттями «людина» та «жива істота» або «людська тварина».

Анімалізм викликав низку критичних зауважень. Зокрема Л. Бейкер вважає, що недоліком анімалізму є те, що в ньому особистість витлумачується як похідна від організму й позбавляється онтологічного статусу субстанції [2, с. 380]. Г. Нунан помічає певну непослідовність у поглядах анімалістів. Згадані дослідники визнають, що особистість походить від людської тварини і повсякчас є матеріальною істотою певної біологічної організації, а її тотожність зберігається поки існує організм, здатний до життя. Проте вони прямо не заперечують наявності особистостей, що не пов'язані з біологічним організмом, наприклад янголи чи штучний інтелект [4, с. 303].

На думку С. Шумейкера, причина всіх згаданих критичних зауважень в тому, що між категоріями «людська тварина» та «особистість» наявні суперечності. Так, за Е. Олсоном, людина як тварина потенційно здатна мислити, мислення є похідною високоорганізованої матерії, проте людина від народження такої здатності не має, а лише з часом розвиває її та входить у нову фазу життя – особистість. С. Шумейкер звертає увагу, що представники анімалізму визнають, що особистість є твариною, а значить повинна мати однакові властивості, що і тварина. Проте тварина не може мислити, а особистість здатна до цього. Отже, ці два поняття не тотожні один одному, тому виходить так, що в певний час в одному і тому ж місці одночасно наявні дві різні нетотожні між собою істоти [8, с. 499].

Проте на думку М. Шехтман представники анімалізму порушили важливі проблеми. По-перше, представники анімалізму доводять, що нео-локкіанський підхід застарів і потребує перегляду, оскільки усі запропоновані ним критерії тотожності можна легко спростувати прикладами з життя [7, с. 53]. По-друге, Е. Олсон звернув увагу на необхідність перегляду локкіанського підходу до тлумачення терміну «особистість» [7, с. 55]. По-третє, в анімалізмі підкреслюється, що концепція тотожності повинна мати практичне застосування, чого бракує нео-локкіанізму [7, с. 52].

На нашу думку, заслугою анімалізму полягає у спробі перегляду традиційної концепції тотожності особистості, запропонованої Локком. Проте

суттєвим недоліком цього підходу є те, що мало уваги було приділено самій категорії тотожності. Анімалісти, зокрема П. Сноудон, витлумачують цю категорію подібно до представників нео-локкіанізму як формально-логічну категорію. Тотожність, зокрема тотожність людини як індивіда, є відношенням типу рівності.

Тож, анімалізм, хоч був запропонований як новий підхід до проблеми тотожності особистості, проте не є повністю альтернативним до нео-локкіанізму.

Список використаних джерел:

1. Оліфер О. Є. Критерії ідентичності особистості в англо-американській філософії / Олена Оліфер // Актуальні проблеми духовності: зб. наук. праць; [за заг. ред. Я. В. Шрамка]. – Кривий Ріг: КДПУ, 2017 – Вип. 18. – С. 129–147.
2. Baker L. R. The Ontological Status of Persons / Lynne Rudder Baker // Philosophy and Phenomenological Research. – 2002. – Vol. LXV, № 2. – P. 70–388.
3. Locke J. An Essay Concerning Human Understanding / John Locke [ed. A. S. Pringle-Pattison]. – Oxford: The Clarendon Press, 1924. – 433 p.
4. Noonan H. W. Animalism Versus Lockeanism: A Current Controversy / Harold W. Noonan // The Philosophical Quarterly. – 1998. – Vol. 48, № 192. – P. 302–318.
5. Olson E. T. An Argument for Animalism / Eric T. Olson // Personal Identity / [ed. Raymond Martin, John Barresi]. – Cornwall: Blackwell Publishing, 2003. – P. 318–334.
6. Olson E. T. The Human Animal: Personal Identity Without Psychology / Eric T. Olson. – New York: Oxford University Press., 1999. – 189 p.
7. Schechtman M. Staying Alive: Personal Identity, Practical Concerns, and the Unity of a Life / Marya Schechtman. – Oxford: Oxford University Press, 2014. – 214 p.
8. Shoemaker S. Eric Olson, the Human Animal / Sydney Shoemaker // Nous. – 1999. – № 33. – P. 496–504.
9. Snowdon P. Persons, Animals and Bodies / Paul Snowdon // The Body and the Self / [ed. by Jose Luis Bermudez, Anthony J. Marcel Naomi M. Eilan]. – Cambridge: MIT Press, 1995. – P. 83–105.
10. Snowdon P. Persons, Animals and Ourselves / Paul Snowdon // The Person and the Human Mind: Issues in Ancient and Modern Philosophy / ed. by Christopher Gill. – Oxford: Oxford University Press, 1990. – P. 83–107.

Підскальна О.М

аспірантка,

*Житомирський державний університет
імені Івана Франка*

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК БАЗОВИЙ ПРИНЦИП ЧИ ПРИЧИНА КРАХУ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ?

На сьогоднішній день, питання толерантності, а точніше її меж, що прямо пов'язане з регулюванням культурної взаємодії в багатонаціональних суспільствах, є предметом численних дебатів та публікацій. Толерантність виступає як фундаментальна основа для політики мультикультуралізму. Проте складність цього поняття, різне тлумачення, загострення уваги на протилежних